

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГАЛИЦЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ІМЕНІ В'ЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА
ЮРИДИЧНЕ ВІДДІЛЕННЯ**

Циклова комісія юридичних дисциплін

КУРСОВА РОБОТА
з дисциплін
Кримінальне право (Особлива частина)

на тему:

**ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА
ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ
ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ**

Виконав:

Студент групи Пб-11

Музика Юрій Володимирович

Науковий керівник

Скиба В.М.

Оцінка _____

Тернопіль, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЮРИДИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 149 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	6
1.1. Кримінально-правове визначення поняття «торгівля людьми».....	6
1.2. Об’єкт і предмет злочину, передбаченого статтею 149 КК України.....	10
1.3. Об’єктивна сторона торгівлі людьми.....	11
1.4. Суб’єктивні ознаки складу злочину «Торгівля людьми».....	13
РОЗДІЛ 2. КВАЛІФІКУЮЧІ, ОСОБЛИВО КВАЛІФІКУЮЧІ ОЗНАКИ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 149 КК УКРАЇНИ ТА ЙОГО РОЗМЕЖУВАННЯ З ІНШИМИ ЗЛОЧИНАМИ.....	16
2.1. Кваліфікуючі, особливо кваліфікуючі ознаки торгівлі людьми.....	16
2.2. Розмежування торгівлі людьми із суміжними складами злочинів.....	19
РОЗДІЛ 3. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ТОРГІВЛЮ ЛЮДЬМИ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ТА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.....	23
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	29

ВСТУП

Актуальність теми. Проблема торгівлі людьми вважається рабством двадцять першого століття. Його часто називають також «рабством наших днів», з огляду на те що в обох випадках людина розглядається лише як знаряддя або інструмент. Жертвами торгівлі людьми стають ті наші співвітчизники, які бажають за всяку ціну уникнути важких умов життя й із цією метою часто необачно погоджуються залишити батьківщину, наївно вірячи порожнім обіцянкам про швидке підвищення рівня своїх доходів. У результаті, багато хто з них потрапляє у важкі ситуації, стає жертвами безжалісної фізичної й моральної експлуатації, змушені виконувати важку, неоплачувану роботу вище своїх сил, а також зазнає побиття, погроз і принижень.

Особливої актуальності дана тема набуває сьогодні. Жінки та діти, які змушені зараз покинути Україну через військову агресію Росії та прямують до сусідніх країн, стикаються з ризиками торгівлі людьми. Водночас чоловіки, що залишаються всередині країни, також можуть стати здобиччю торговців людьми. Втрата роботи і доходу внаслідок війни, обмежені можливості забезпечити головні потреби внутрішньо переміщених осіб, біженців та постраждалого від війни населення призведуть до зростання ризиків.

Імплементація міжнародних норм у національне законодавство зобов'язує Україну до реального забезпечення нею проголошених Конституцією України прав та свобод кожної людини, насамперед дотримання статті 3, відповідно до якої «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [1].

Ще до початку війни проблема торгівлі людьми була актуальною для України: наша країна перебувала на 49-му місці зі 167 країн світу в рейтингу поширеності сучасного рабства, лише за три роки майже 50 тисяч українців постраждали від торгівлі людьми, а найчастіше жертвами цього явища ставали

жінки, яких відправляли за кордон для надання сексуальних послуг, і чоловіки, які потрапляли у трудове рабство.

Враховуючи зростаючу тенденцію пошуків кращої долі нашими співвітчизниками, які необачно покидають рідну землю й погоджуються на порожні обіцянки швидкого й легкого заробітку, багато хто з них стає жертвою моральної та фізичної експлуатації, зазнаючи, навіть, побиття, погроз та різного роду принижень. Таким чином, вбачається, що проблема торгівлі людьми набуває особливої актуальності, адже стала проблемою занепокоєння усього цивілізованого світу.

Стан дослідження теми. Слід відмітити, що дана тема цікавить не лише вітчизняних учених, але й іноземних, адже торгівля людьми – це злочин всесвітнього масштабу. Тому, серед науковців-криміналістів, які досліджували та продовжують досліджувати дану проблему варто назвати як українських, так й зарубіжних, серед яких: Аронович А., Ахмедов Б., Куліков А., Левченко К., Лизогуб Б., Лукашук І., Орлеан А., Ляхов Є., Наумов А., Панов В., Решетов Ю., Тойсманн Г., Тюрюканова Е., Яценко С. та інші.

Метою курсової роботи слугує вивчення суті злочину «торгівля людьми», здійснення юридичний аналіз його складу, дослідження кримінального законодавства не лише України, але й окремих держав, у яких торгівля людьми визнається злочином.

Для досягнення даної мети, необхідно вирішити наступні **завдання**:

- здійснити наукове дослідження кримінально-правового трактування «торгівля людьми»;
- провести юридичний аналіз складу злочину (об'єктивні та суб'єктивні ознаки), передбаченого ст. 149 КК України;
- проаналізувати кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки досліджуваного кримінального правопорушення та віднайти особливі ознаки, які розмежовують його з іншими суміжними злочинами;
- здійснити порівняльний аналіз кримінальної відповідальності за торгівлю людьми за національним законодавством та законодавством окремих

зарубіжних країн.

Об’єкт курсової роботи – суспільні відносини, що виникають в результаті притягнення до кримінальної відповідальності винної особи за торгівлю людьми, а також положення норм міжнародного права, національного законодавства та окремих зарубіжних держав, які передбачають відповідальність за досліджуване кримінальне правопорушення.

Предметом курсового дослідження буде виступати кримінальна відповідальність та її характерні особливості за злочин, передбачений статтею 149 Кримінального кодексу України (надалі – КК України), а також відмежування даного злочинного діяння від суміжних складів кримінальних правопорушень, та дослідження їх за кримінальним законодавством зарубіжних країн.

Методи дослідження. При написанні роботи були використані наступні методи наукового пізнання: історико-правовий, діалектичний, юридичний (догматичний), метод системного аналізу, метод порівняльного правознавства, логіко-нормативний метод та метод статистичного аналізу.

РОЗДІЛ 1. ЮРИДИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 149 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

1.1. Кримінально-правове визначення поняття «торгівля людьми»

Розгляд першого питання розпочнемо з того факту, що проблема торгівлі людьми є проблемою не лише українського суспільства, але й усього світу. саме тому, вона привертає до себе увагу як українських вчених, так й зарубіжних. Із метою боротьби з цим страшним явищем багато держав об'єднали свої зусилля, адже від торгівлі, насамперед, потерпають діти та жінки/дівчата. Для українського суспільства дана проблема стала особливо гострою через війну, що другий рік триває на українських землях. Шукаючи притулку в чужих країнах, українці змушені масово евакуююватись з рідних міст, покидаючи власні будинки. Приїжджаючи у чужу країну, як правило, мовою якою не володіють, дуже легко потрапити у сексуальне/трудове рабство.

Мабуть, саме тому, законодавець у ч. 1 ст. 149 КК України передбачає кримінальну відповідальність за торгівлю людьми: «Торгівля людиною, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію» [2].

Вбачаємо за доречне дану дефініцію розглянути як нормотворчої, так й наукової точок зору. Варто відмітити, що тлумачить дане поняття й Закон України «Про протидію торгівлі людьми» [3] (надалі – Закон про торгівлю людьми), стаття 1 якого зазначає, що нею являється «здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування

насилюства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи, що відповідно до Кримінального кодексу України визнаються злочином» [3].

Чинний Цивільний кодекс України (надалі – ЦК України) у статті 655 вказує, що «За договором купівлі-продажу одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму» [4]. З цього положення випливає, що між придбанням й передачею предмету цього договору прослідковується тісний зв'язок. Вважаємо, що це стосується й «торгівлі людьми», адже при ній за деяку грошову винагороду відбувається передача потерпілої особи/осіб у незаконну не юридичну/фактичну власність покупцю, де людина виступає «живим» товаром й «живим» предметом передачі.

Тлумачний словник з української мови «торгівлю» трактує як продаж/купівлю товарів [5, с. 1463].

На думку Краєвської О. та Базів Н., торгівля людьми набула ознак глобальної проблеми усього людства, оскільки вона, як вони вважають і ми з цим погоджуємося, являє собою:

- 1) загальнолюдську проблему;
- 2) у багатьох регіонах планети об'єктивний чинник розвитку людства;
- 3) та може бути вирішена лише скоординованими діями не окремих держав/їх груп, а всіх народів [6, с. 113].

Стосовно даного поняття в криміналістичній науці існують різні наукові точки зору. Для прикладу, на думку Політової А.С., торгівля людьми являє собою дії, котрі спрямовані на обмеження людської свободи через продаж людини, проведення стосовно неї других незаконних угод/домовленостей, що на пряму пов'язані із незаконним заволодінням/передачею нею із метою у майбутньому експлуатації її у межах України/за межами України [7, с. 9].

Що ж стосується поняття «експлуатації людини», то законодавець у примітці 1 до ст. 149 КК України вказує, що під нею необхідно розуміти всякі

форми експлуатації, у тому числі:

- залучення до збройних конфліктів;
- втягнення у протиправну/злочинну діяльність;
- примусове втягнення у зайняття бродяжництвом;
- примусове одруження;
- використання в порнобізнесі;
- підневільний стан;
- сексуальна експлуатація;
- рабство/звичаї, подібні до нього;
- примусова вагітність/примусове її переривання;
- примусова праця/примусове надання послуг;
- залучення в боргову кабалу;
- удочеріння/усиновлення, що здійснюється із метою одержання наживи;
- вилучення людських органів з тіла людини;
- проведення без її згоди дослідів над людиною тощо [2].

Варто відмітити, що серед них найпоширенішими є сексуальна експлуатація та порнобізнес, який, в свою чергу, засновується на розповсюдженні порнографії. З давньогрецької в перекладі перекладається як зображення непристойностей/зображення повій, тобто означає щось непристойне, вульгарне, натуралістичне зображення статевого в кіно, живописі, фотографії, літературі тощо. Окрім того, означає словесне описання статевого акту, метою якого виступає сексуальне збудження тощо [5, с. 1067].

Безліч трактувань існує й щодо сексуальної експлуатації. Приміром, Нагачевська Ю.С. зазначає, що нею виступає практика, при котрій певна особа отримує сексуальне задоволення та фінансовий прибуток за допомогою використання/експлуатації сексуальності іншого, відповідно до чого відбувається порушення таких людських прав як право на нормальний психологічний/фізичний стан, самостійність, гідність, рівність, що, в свою чергу, виступає результатом оголення, побиття, зґвалтування, сексуальних домагань, секс-туризму, торгівлі, видом якої виступає торгівля «нареченими по

пошті» тощо [8, с. 245].

Нині, на превеликий жаль, досить поширеною стала саме сексуальна експлуатація, котра має різні форми. Назвемо ті, які виділяють науковці:

- 1) Доляновська І.М. – виділяє різного роду випадки задоволення сексуальних потреб третіх осіб, при яких винний одержує прибуток від неї [9, с. 193];
- 2) Швед О.В. – виділяє ранній шлюб, торгівлю дітьми, дитячу порнографію, дитячий сексуальний туризм, дитячу проституцію [10, с. 12];
- 3) Смірнов Ю.П. – виділяє торгівлю людьми/работоргівлю, що скоюється із метою подібного використання жертв злочинних діянь, залучення другими особами до заняття проституцією, а також використання у видовищних заходах порнографічного характеру осіб до вісімнадцяти років [11];
- 4) Орлеан А.М. – виділяє втягнення/примушування до створення порнографії/заняття проституцію [12, с. 345];
- 5) Небитов А.А. – виділяє протиправні дії/бездіяльність, що пов'язуються із сутенерством, проституцією, порнографією, утриманням місць розпусти, звідництвом та другими схожими злочинними діяннями [13, с. 128].

Хочемо звернути увагу на один момент, у якому термінологія «торгівля людьми» є не зовсім зрозумілою. Не зрозуміло чи мав законодавець на увазі злочинні діяння проти кількох людей чи однієї людини. Тому, підтримуємо думку Митрофанової І.І. щодо заміни «торгівлю людьми або здійснення іншої незаконної угоди» на «купівлю-продаж або здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом котрої виступає людина» [14, с. 122].

1.2. Об'єкт і предмет злочину, передбаченого статтею 149 КК України

Основним елементом складу будь-якого кримінального правопорушення завжди виступає об'єкт. Звісно ж, це стосується статті 149 КК України. Законотворець до об'єкту аналізованого злочинного діяння відносить людську гідність/честь, волю/свободу людини. Зазначимо, що ця стаття відноситься до Розділу III Особливої частини «Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи» КК України. З назви розділу випливає, що родовим об'єктом даної статті виступає людська честь/гідність та воля людини.

На практиці трапляються випадки, коли людину продають за добровільною її згодою, при цьому використовуючи її уразливий стан. Зважаючи на це, основним безпосереднім об'єктом досліджуваного кримінального діяння виступатиме людська честь/гідність [15, с. 309].

Вбачається за доцільне проаналізувати й предмет даного кримінального правопорушення, оскільки його доречно розглядати у порівнянні із об'єктом кримінального правопорушення. Значимо, що ним виступає не людський труп чи людські органи/тканини, а виключно людина.

Аналізуючи судову практику з питань застосування українського законодавства стосовно протидії торгівлі людьми, Никифоряк Л.П. та Орлеан зазначають, що намагання скоїти діяння відносно мертвої людини, передбачені ст. 149 КК України, повинні були б кваліфікуватися виключно як замах на досліджуване кримінальне правопорушення. Трапитися це може тоді, коли зловмисник не усвідомлює того, що людина, яка виступила предметом угоди, на той момент вже була мертва [16, с. 20].

Не буде утворювати склад закінченого злочинного діяння та може підлягати кваліфікації тільки як замах на торгівлю людьми, вчинення майбутньою породіллею під час вагітності щодо власної ще ненародженої дитини всяких незаконних угод/домовленостей.

1.3. Об'єктивна сторона торгівлі людьми

Об'єктивна сторона, як зовнішня сторона кожного кримінального правопорушення, виступає чи не найважливішим елементом його складу для практичної діяльності. На підставі аналізу цього елементу робиться висновок відносно змісту других елементів складу кримінального протиправного діяння, а висновок у кримінальному провадженні завжди повинен ґрунтуватися суто на матеріальних слідах, котрі після себе кримінальне правопорушення залишає у реальній дійсності. У правозастосовній практиці правоохоронцями, перш за все, визначається зовнішня сторона складу кримінального правопорушення [17].

Якщо проаналізувати диспозицію ст. 149 КК України, то нормотворець дозволяє виокремити наступні форми даного кримінального протиправного діяння:

- 1) торгівля людиною/людьми;
- 2) виконання другої незаконної угоди, об'єктом котрої виступає людина;
- 3) вербування людини/людей;
- 4) переховування людини/людей;
- 5) переміщення людини/людей;
- 6) передача людини/людей;
- 7) отримання людини/людей [18, с. 267].

У попередніх підрозділах роботи вже було розглянуто трактування «торгівлі людьми». Розглянемо поняття решти форм об'єктивної сторони даного кримінального правопорушення.

Скоєння другої незаконної угоди, об'єктом котрої виступає людина, може супроводжуватися, приміром, викраденням людини, позбавленням людини свободи/волі, застосуванням до неї погрози пошкодження/знищення майна, що належить потерпілому/його близьким родичам, рідним, другими діями, котрі можуть обмежувати особисту волю людини.

На думку Негодченка Д. О. під «вербуванням» людини слід розуміти залучення потерпілої особи на певних умовах до надання нею послуг/праці, як правило, за грошову винагороду. Науковець зазначає, що таке залучення може виконуватися за допомогою переконання/психологічного тиску на жертву. Автор підкреслює, що із моменту домовленості з особою, котру вербують для експлуатації чи з моменту здійснення дій, котрі пов'язані із набором потерпілого надавати певні послуги/працювати, кримінальне правопорушення вважається закінченим [13, с. 311].

Під «переховуванням» людини розуміють дії злочинця, котрі він спрямовує на укриття, приміром, у приміщенні жертви, тайнику/другому приміщенні, що робить неможливим встановити його дійсне місцеперебування. Діяння вважається закінченим із моменту переховування потерпілого винним.

Що ж до «переміщення» людини, то під ним розуміється її переміщення винною особою із одного місцезнаходження в друге. Приміром, доставлення жертви, використовуючи різноманітні засоби/способи покупцю/посереднику.

Здійснення дій зловмисником, котрі пов'язуються із переданням людини у не юридичну/фактичну власність покупцю/другій людині, з наступним її використанням, називається «передачею» потерпілої особи. Підтримуємо думку Глушкова В.О., котрий підмітив, що вказані дії можуть бути реалізовані й посередником між покупцем/продавцем такої незаконної угоди. У цій формі закінченим кримінальне правопорушення вважається із моменту скоєння злочинцем власне самої передачі потерпілого [19, с. 84].

Негодченко Д. О. вказує, що «Одержання людини передбачає отримання потерпілого, встановлення над ним фактичного володіння або повного контролю над його поведінкою. Одержання людини завжди тісно пов'язане з її передачею та є безпосереднім наслідком останньої. Діяння у цій формі слід вважати закінченим з моменту встановлення фактичного контролю з боку одержувача над поведінкою потерпілої особи» [15, с. 312].

Отож, кожна проаналізована нами форма «торгівлі людьми» являється самостійною.

Способами вчинення аналізованого кримінального правопорушення/злочину виступають:

- використання шантажу;
- використання обману;
- використання уразливого стану людини.

Важливо встановити на певних умовах факт домовленості на такий продаж людини, факт її передачі/управління нею, беручи до уваги суспільну небезпеку даного кримінального протиправного діяння.

Обов'язковою умовою для кваліфікації даного кримінального правопорушення не вимагає діючий КК України встановлення одноразової сплати/передання коштів за людину/товар, оскільки договір купівлі/продажу може бути із відстрочкою платежу.

1.4. Суб'єктивні ознаки складу злочину «Торгівля людьми»

Характерними ознаками для внутрішньої/суб'єктивної сторони аналізованого складу кримінального правопорушення характерними ознаками, як й для всякого іншого кримінального правопорушення, виступають мета, вина та мотив. Розпочнемо із дослідження вини як основної ознаки. Одразу ж сіл підкреслити, що вина, по відношенню до даного кримінального протиправного діяння може виступати виключно у формі прямого умислу. А це означає наступне: винний усвідомлював всю небезпечність його дій, проте продовжував їх чинити далі, аби досягти бажаного результату.

У диспозиції ст. 149 КК України прописана мета «торгівлі людьми», під якою виступає експлуатація людини. Поняття «експлуатації» нами було з'ясовано у попередніх підрозділах роботи, коли досліджувалося кримінально/правове тлумачення «торгівлі людьми». Також нами було розкрито форми такої експлуатації, котрі визначає нормотворець. Тому ще раз на цьому зупинятися не вбачаємо за доцільне.

Що ж до мотиву, то диспозицією статті він чітко не передбачений, проте він впливає зі змісту кримінально/правової норми й ним виступає корисливий мотив, адже зловмисник, керуючись корисливим спонуканням, прагне здійснити експлуатацію людей/людини.

Отже, кримінальне правопорушення за ст. 149 КК України скоюється лише з прямим умислом, адже потерпілий на торгівлю ним згоди не дає. Якщо ж буде згода потерпілого, то прямого умислу даного діяння немає, а, отже, й немає складу самого кримінального правопорушення/злочину.

Іноді виникають труднощі при кваліфікації даного кримінально караного діяння при вирішенні питання стосовно його учасників/суб'єктів складу кримінального правопорушення. Мова йде про те, що реалізувати купівлю/продаж людини можна тільки за допомогою вербувальника та особи, котра з метою експлуатації намірена купити потерпілого.

Іноді на практиці суди зустрічаються з тим, що в таких правопорушеннях не було покупця. У такому разі, коли у майбутньому вербувальник сам реалізовує експлуатацію потерпілого, кримінальна відповідальність виключатися не буде, оскільки буде підпадати під ст. 149 КК України «за вербування, переміщення, передачу, переховування, одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням одного зі способів впливу» [16, с. 268].

Серед основних проблем запобігання «торгівлі людьми» та її вчасному виявленні виступає те, що не всі жертви бажають/можуть звернутися за захистом власних прав. Більшість з них просто не знають куди слід звертатися за допомогою.

Найчастіше такою перешкодою виступає та обставина, що з нашими правоохоронцями відмовляються співпрацювати правоохоронці зарубіжних держав. Відповідно, в житті реальні цифри жертв від работоргівлі суттєво вищі за ті, що фактично надаються міжнародними організаціями.

Для боротьби з цим явищем, вбачаємо, що не лише в Україні, але й по всьому світу, слід в даній сфері налагодити міжнародну співпрацю держав, а

саме роботи між правоохоронцями різних країн. Окрім того, необхідно удосконалити нормативно/правову базу, розвиваючи потенціал системи національного кримінального правосуддя, зокрема, поліції, слідчих, судових органів, прокурорів.

На рівні держави, окрім того, варто постійно боротися із такими складними соціальними явищами як бідність/неосвіченість. Держава зобов'язана гарантувати кожному соціальний захист, надавати психологічну/фінансову допомогу постраждалим, створювати нові робочі місця для українців. Особливо дана проблема набуває актуальності тепер, коли другий рік наше суспільство живу в умовах війни.

РОЗДІЛ 2. КВАЛІФІКУЮЧІ, ОСОБЛИВО КВАЛІФІКУЮЧІ ОЗНАКИ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 149 КК УКРАЇНИ ТА ЙОГО РОЗМЕЖУВАННЯ З ІНШИМИ ЗЛОЧИНАМИ

2.1. Кваліфікуючі, особливо кваліфікуючі ознаки торгівлі людьми

У ч. 2 ст. 149 КК України законотворець передбачив кваліфікуючі ознаки «торгівлі людьми». У ній законотворець визначив дії, що: «вчинені щодо неповнолітнього або щодо кількох осіб, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або поєднані з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства» [1].

Вбачаємо за доцільне розглянути їх більш детально.

Кваліфікуючими обставинами виступають:

- 1) вчинення правопорушення стосовно неповнолітнього;
- 2) вчинення правопорушення стосовно декількох осіб;
- 3) вчинення правопорушення повторно;
- 4) вчинення правопорушення за попередньою змовою групою осіб;
- 5) вчинення правопорушення службовою особою з використанням нею її службового становища;
- 6) вчинення правопорушення, що поєднане із насильством, котре не є небезпечним для життя/здоров'я потерпілої особи/її близьких;
- 7) вчинення правопорушення із погрозою застосування вище вказаного насильства.

Стосовно неповнолітнього скоєними визнаються дії, що безпосередньо спрямовуються на торгівлю особою, якій не виповнилося вісімнадцять років на момент скоєння даного кримінального правопорушення. Проте для кваліфікації цього замало, адже необхідною її умовою виступає те, що неповнолітній вік потерпілого мав усвідомлювати зловмисник.

Буде визнаватися вчиненням відносно кількох осіб аналізоване кримінальне правопорушення за умови, що протиправні діяння було вчинено щодо двох/більше осіб, що не залежить від їх віку/статі, громадянства чи інших ознак. Немає значення й для кваліфікації той факт, чи дані діяння були скоєні в різний час/одночасно. Значення має лише єдиний умисел зловмисника, що охоплений наміром торгівлі двома/більше людьми. Це розмежовує скоєння даного кримінального правопорушення від скоєння його повторно.

Визнається вчиненням повторно, за умови, що зловмисник раніше вже скоював «торгівлю людьми», незалежно від форм її вчинення.

Повторність також має місце у всіх наступних випадках: незалежно від того чи особа вчинила злочинне діяння сама/у співучасті; закінчене/незакінчене кримінальне правопорушення; наявність не погашеної/не знятої судимості.

Торгівля людьми буде мати місце за попередньою змовою групою осіб, якщо її було скоєно відразу декількома (двома/більше) суб'єктами кримінального правопорушення, котрі заздалегідь домовилися про його скоєння до його початку [20, с. 64].

Ряд вчених під «використанням службового становища» розуміють: «вчинення дій, спрямованих на торгівлю людьми, шляхом зловживання тією владою або тими службовими повноваженнями, якими наділена конкретна службова особа» [20, с. 65]. Службовою особою із використанням нею її службового становища визнається торгівля людьми за умови, що дії за ч. 1 ст. 149 КК України поєднали в собі обидва фактори:

- службова особа;
- використання нею службового становища.

Законодавець під насильством, що не є небезпечним для життя/здоров'я, убачає вмісне спричинення легкого тілесного ушкодження, що не стало причиною незначної втрати працездатності/короткочасного розладу здоров'я жертви, а також вчинення ряду других насильницьких дій (приміром, позбавлення/обмеження волі, зв'язування, побоїв, удари тощо), за умови, що на момент їх спричинення вони не несли собою небезпеку для життя/здоров'я

потерпілого. Такі дії додаткової кваліфікації не потребують і повністю кваліфікуються за ч. 2 ст. 149 КК України.

«Погроза застосування такого насильства – це залякування потерпілого негачним застосуванням щодо нього чи його близьких родичів таких насильницьких дій або погроза вчинити такі дії у майбутньому» [18, с. 65].

У ч. 3 ст. 149 КК України законодавець передбачив особливо кваліфікуючі обставини торгівлі людьми: «Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього його батьками, усиновителями, опікунами чи піклувальниками, або вчинені щодо малолітнього, або організованою групою, або поєднані з насильством, небезпечним для життя або здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки» [1].

Проаналізуємо ці обставини. Торгівля людьми, що вчинена по відношенню до неповнолітнього усиновителями/батьками, опікунами/піклувальниками, передбачає обов'язкове об'єднання двох умов:

- 1) потерпілий не досягнув повноліття/вісімнадцяти років;
- 2) торгівлю неповнолітнім скоїв не просто суб'єкт, а спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення, приміром, мама/тато неповнолітнього, його усиновитель, піклувальник/опікун.

Дане злочинне діяння, що було скоєне стосовно малолітнього, має місце тоді, коли на момент учинення кримінально караного діяння особа, що на неї воно посягнуло, не досягнула 14 років. Важливим для кваліфікації виступає факт усвідомлення зловмисником малоліття потерпілого.

Буде вважатися торгівля людьми, здійснена організованою групою, якщо в її готуванні/вчиненні взяло участь кілька (трьох/більше) винних, котрі перед вчиненням цього та інших кримінальних правопорушень зорганізувалися у стійке об'єднання.

Якщо ж від даного злочинного діяння настала смерть потерпілого шляхом умисного вбивства, то воно підлягає кваліфікації за ст. 115 КК України.

«Погроза застосування такого насильства – це залякування потерпілого негайним застосуванням щодо нього чи його близьких родичів таких насильницьких дій, або погроза вчинити такі дії у майбутньому» [18, с. 66].

Що ж до тлумачення «тяжких наслідків», то воно у даному складі кримінального правопорушення являється поняттям оціночним і його зміст слід встановлювати у кожному конкретному випадку окремо. Як правило, до них під час кримінального провадження відносять:

- тяжку хворобу жертви (приміром, психічна хвороба, тяжка венерична хвороба, СНІД чи друга невиліковна хвороба);
- необережне спричинення жертві тяжкого тілесного ушкодження/смерті;
- самогубство жертви;
- зникнення жертви безвісті тощо.

2.2. Розмежування торгівлі людьми із суміжними складами злочинів

«Торгівля людьми» як склад кримінального правопорушення досить тісно пов'язується із подібними на нього складами кримінальних правопорушень. Праці багатьох науковців присвячені проблемам розмежування такого роду кримінально караних діянь. Схематично систему кримінальних правопорушень/злочинів, що межують із торгівлею людьми, відображено у таблиці 1.

Вбачаємо за доцільне розглянути розмежування складів кримінальних правопорушень/злочинів за ст.ст. 149 та 303 КК України.

Авдієнко В. В. та Лавриненко О. А., використовуючи напрацювання Лизогуба Я. Г., вважають: «Текстуально різні діяння («вербування людини з метою сексуальної експлуатації» і «утягнення особи в заняття проституцією») концептуально становлять один єдиний злочин, який однозначно підпадає під

дію двох статей – 149 і 303. Конкуренцією кримінально-правових норм таку ситуацію назвати не можна, адже змістовно вони абсолютно тотожні» [21, с. 12].

Табл. 1. Злочини, пов'язані з торгівлею людьми

Ст. 142 КК України	Незаконне проведення дослідів над людиною
Ст. 143 КК України	Порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини
Ст. 146 КК України	Незаконне позбавлення волі або викрадення людини
Ст. 150 КК України	Експлуатація дітей
Ст. 150-1 КК України	Використання малолітньої дитини для зайняття жебрацтвом
Ст. 150-2 КК України	Примушування до шлюбу
Ст. 169 КК України	Незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння)
Ст. 300 КК України	Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію
Ст. 301 КК України	Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів
Ст. 302 КК України	Створення або утримання місць розпусти і звідництво
Ст. 303 КК України	Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією
Ст. 304 КК України	Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність

Стосовно співставлення аналізованих складів кримінальних правопорушень, то поняття «вербування людини з метою сексуальної експлуатації»/«втягнення особи в заняття проституцією» практично тотожні/синонімічні. Але у контексті розгляду внутрішньої/суб'єктивної сторони даних складів кримінальних правопорушень проглядається різний

зміст.

При «вербуванні» зловмисник схиляє жертву до заняття проституцією із метою в подальшому передати її наступній третій особі, при цьому, першому абсолютно байдуже надання подальших послуг потерпілим. При «втягненні» винний передбачає мету виключно схилити особу до надання сексуальних послуг третім особам. Тобто, саме досягнення результату у вигляді надання третім особам сексуальних послуг виступає бажанням для винного.

Сучасна кримінальна наука знає й інші дії/бездіяльність, котрі за своїми ознаками можна співвідносити із «вербуванням». Для прикладу, процитуємо ст. 447 КК України «найманство», частина перша якої зазначає: «Вербування, фінансування, матеріальне забезпечення, навчання найманців з метою використання у збройних конфліктах, воєнних або насильницьких діях, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу, захоплення державної влади, перешкоджання діяльності органів державної влади чи порушення територіальної цілісності, а також використання найманців у збройних конфліктах, воєнних або насильницьких діях» [1]. Стає очевидно, що поняття «найманство» значно ширше за поняття «вербування», бо відповідно до наведеної статті останнє виступає формою прояву першого.

Примітка 1 до ст. 149 КК України зазначає, що однією із форм прояву експлуатації людини/людей виступає її використання у збройних конфліктах. Тому, іноді дуже складно на практиці встановити мету вербування потерпілої особи з метою використання у збройних конфліктах й спрямованість дій злочинця, що при кваліфікації даного діяння породжує плутанину.

Якщо ж вербування до збройних/військових формувань відбувалося із наступною метою порушення державної територіальної цілісності, повалення державної влади, участі у збройних конфліктах, й зловмисник при цьому за допомогою завербованих найманців бажав досягнути такого результату, у такому разі дії винного слід кваліфікувати за ст. 447 КК України.

Таким чином, в обох складах кримінальних правопорушень (ст. 149 та 447 КК України) відмінність бачимо у вольовій ознаці суб'єктивної сторони.

Істотною ознакою, котра теж заслуговує на увагу, виступає те, що повинна бути відсутня/присутня добровільність дій найманців та їх не усвідомлення/усвідомлення того, що їх буде використано у військових/збройних конфліктах. Ч. 1 ст. 447 КК України вказує на таку добровільність та усвідомлення, тоді як за ч. 1 ст. 149 КК України таке діяння вважається злочином виключно при вчиненні таких дій за допомогою наступних способів: уразливий стан, шантаж/обман [22, с. 118].

Підведемо підсумок, що зважаючи на «конкуренцію» із багатьма іншими статтями Особливої частини КК України, з метою уникнення плутанини при кваліфікації схожих діянь, чинну ст. 149 нормотворцю необхідно удосконалити. Слушною видається думка науковців, котрі пропонують віднести скоєння всякого діяння (дії/бездіяльності), що передбачене ст. 149 КК України, способом обману до кваліфікуючих ознак, оскільки небезпеку кримінального правопорушення/злочину останнє підвищує.

РОЗДІЛ 3. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ТОРГІВЛЮ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

У попередніх розділах роботи нам вдалося з'ясувати, що однією із найжорстокіших форм порушення основних прав/свобод кожної людини виступає торгівля людьми. Незалежно від виду експлуатаційної мети, дане злочинне діяння практично завжди несе тяжкі наслідки для постраждалих. Тому, дуже важливим виступає взаємодія правоохоронців по всьому світу з метою протидії такій діяльності [23, с. 6].

З метою подальшого удосконалення ст. 149 КК України, вважаємо за доцільне дослідження зарубіжного досвіду з даного питання.

Відповідно до білоруського кримінального кодексу (далі – КК Білорусі) у Білорусі теж передбачена кримінальна відповідальність за торгівлю людьми, а саме у ст. 181, згідно якої: «Вербування, перевезення, передача, переховування або одержання людини з метою експлуатації, вчинені шляхом обману, або зловживання довірою, або застосування насильства, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства (торгівля людьми), караються позбавленням волі на строк від 3 до 7 років із конфіскацією майна» [24].

Кваліфікуючими ознаками даного кримінального правопорушення білоруський законодавець вбачає:

- 1) вчинення його стосовно двох/більше осіб;
- 2) вчинення його із застосуванням насильства, що виступає небезпечним для здоров'я/життя жертви, чи із погрозою його застосування;
- 3) вчинення його з корисливих мотивів;
- 4) вчинення його групою осіб за попередньою змовою;
- 5) вчинення його особою, котра раніше вже скоювала кримінальне правопорушення/злочин, що передбачений цією статтею;
- 6) вчинення його із застосуванням вивезення особи за межі держави;

7) вчинення його особою, що при цьому використала свої службові повноваження;

8) вчинення його стосовно вагітної жінки, про що винний добре знав;

9) вчинення його стосовно неповнолітнього, що не залежить від застосування будь-якого зі способів впливу, що зазначені у ч. 1 ст. 187 КК Білорусі [224].

Законотворець Білорусі до особливо кваліфікуючих ознак відносить дії/бездіяльність, котрі скоєні:

- організованою групою;
- щодо малолітньої особи;
- смерть потерпілого із необережності;
- спричинення тяжких тілесних ушкоджень, зараження ВІЛ/інші тяжкі

наслідки, що караються позбавленням волі на строк/термін від 12–15 років із конфіскацією майна [25, с. 179].

«Під час так званих гуманітарних коридорів Росія викрадає громадян України, відправляючи їх до Криму з перспективою вивезення у віддалені регіони РФ» [26]. І таких випадків від початку війни дуже багато. Хочемо принагідно зауважити, що ідентична кваліфікуюча ознака передбачена у Кримінальному кодексі Росії (надалі – КК РФ) (п. «г» ч. 2 ст. 127–1) [27].

Дуже коротко проаналізуємо «торгівлю людьми» за кодексом країни-агресора. Так, ст. 127-1 КК РФ передбачає купівлю/продаж людини, іншу угоду щодо людини/людей, а так само вчинення перевезення/вербування, переховування, передачу/одержання її з метою експлуатації. Одразу ж видно, що російський законотворець не вказує ймовірних способів скоєння вище зазначених дій, що порушує міжнародні стандарти. У прим. 2 до ст. 127–1 КК РФ експлуатація тлумачиться як «використання заняття проституцією іншими особами або інші форми сексуальної експлуатації, рабська праця (послуги), підневільний стан» [25, с. 180].

У ст. 165 Кримінального кодексу Молдови (надалі – КК Молдови) [28] передбачено кримінальну відповідальність за дії, ідентичні діям, що

передбачені КК України, проте молдавський законотворець посилив покарання, передбачивши позбавлення волі на строк від 7 – 15 років, тоді як в Україні за те саме діяння передбачене від 3 – 8 років позбавлення волі [1].

Відмінними виступають певні кваліфікуючі ознаки:

- вагітна жінка;
- особлива жорстокість;
- зґвалтування;
- використання зброї.

Кримінальний кодекс Італії (надалі – КК Італії) передбачає досить жорсткі санкції у вигляді позбавлення волі строком/терміном від 8 – 20 років за торгівлю людьми. Кваліфікуючими ознаками даного кримінального правопорушення виступає скоєння таких дій щодо неповнолітнього із метою його сексуальної експлуатації чи вилучення його органів [29].

За іспанським законодавством (ст. 177 bis КК Іспанії) якщо ідеться про покарання за торгівлю людьми, то воно за суворістю в цій країні є значно меншим, оскільки передбачає позбавлення волі терміном від 5 – 8 років [30]. Поняття «торгівлі людьми», що визначено у ч. 1 ст. 177 bis КК Іспанії є схожим до нашого вітчизняного законодавства. Розбіжність полягає у тому, що за ч. 11 вище вказаної статті, «жертва торгівлі людьми звільняється від покарання за вчинені нею кримінальні злочини в ситуації зазваної експлуатації за умови, що її участь у них була прямим наслідком ситуації насильства, залякування, обману чи жорстокого поводження та що існує адекватна пропорційність між зазначеною ситуацією та злочинним діянням» [25, с. 181–182]. Вбачаємо за доцільне законодавцю такий вид звільнення включити до КК України.

Відмінною виступає норма, котра за торгівлю людьми передбачає відповідальність в § 232 Кримінального кодексу Німеччини (далі – КК Німеччини) [31]. Ця відмінність полягає у інших способах скоєння даного кримінального правопорушення, а саме, використовуючи:

- скрутне особисте/фінансове становище;
- безпорадність, пов'язана із перебуванням у чужій державі особи віком

до 21 року [31].

За КК Німеччини метою таких дій виступає:

- незаконне вилучення людських органів;
- використання для жебрацтва;
- трудова експлуатація;
- для вчинення караних діянь;
- утримання в борговій кабалі/рабстві;
- сексуальна експлуатація.

Кваліфікуючими ознаками виступають:

- організована група;
- корислива мета;
- виникнення загрози життю чи спричинення значної шкоди здоров'ю

потерпілого;

- вчинене відносно неповнолітнього;
- викрадення людини;
- обман;
- застосування насильства/погрози його застосування.

Отож, ми дійшли висновку, що у питанні кримінальної відповідальності за торгівлю людьми норми КК України потребують удосконалення як у частині визначення кваліфікуючих ознак, так й відносно спеціальних видів звільнення від неї за наявності певних умов.

Проаналізувавши досвід зарубіжного законодавства, вбачаємо за доцільне кримінально/правову протидію такого роду злочинності посилити, через внесення змін до ст. 149 КК України. Так, ч. 2 ст. 149 КК України пропонуємо доповнити наступними кваліфікуючими ознаками:

- з метою вилучення для трансплантації людських органів/тканин;
- з метою вивезення потерпілої особи за межі державного кордону

України чи/та незаконне його утримання за кордоном.

ВИСНОВКИ

Дослідивши тему «Торгівля людьми: кримінально-правова характеристика складу злочину та проблемні питання кваліфікації», ми дійшли наступних висновків.

Із метою боротьби з цим страшним явищем багато держав об'єднали свої зусилля, адже від торгівлі, насамперед, потерпають діти та жінки/дівчата. Для українського суспільства дана проблема стала особливо гострою через війну, що другий рік триває на українських землях. Шукаючи притулку в чужих країнах, українці змушені масово евакуювуватись з рідних міст, покидаючи власні будинки. Приїжджаючи у чужу країну, як правило, мовою якою не володіють, дуже легко потрапити у сексуальне/трудове рабство.

Скоєння другої незаконної угоди, об'єктом котрої виступає людина, може супроводжуватися, приміром, викраденням людини, позбавленням людини свободи/волі, застосуванням до неї погрози пошкодження/знищення майна, що належить потерпілому/його близьким родичам, рідним, друзими діями, котрі можуть обмежувати особисту волю людини.

Важливо встановити на певних умовах факт домовленості на такий продаж людини, факт її передачі/управління нею, беручи до уваги суспільну небезпеку даного кримінального протиправного діяння. Обов'язковою умовою для кваліфікації даного кримінального правопорушення не вимагає діючий КК України встановлення одноразової сплати/передання коштів за людину/товар, оскільки договір купівлі/продажу може бути із відстрочкою платежу.

Для боротьби з цим явищем, вбачаємо, що не лише в Україні, але й по всьому світу, слід в даній сфері налагодити міжнародну співпрацю держав, а саме роботи між правоохоронцями різних країн. Окрім того, необхідно удосконалити нормативно/правову базу, розвиваючи потенціал системи національного кримінального правосуддя, зокрема, поліції, слідчих, судових органів, прокурорів.

На рівні держави, окрім того, варто постійно боротися із такими

складними соціальними явищами як бідність/неосвіченість. Держава зобов'язана гарантувати кожному соціальний захист, надавати психологічну/фінансову допомогу постраждалим, створювати нові робочі місця для українців. Особливо дана проблема набуває актуальності тепер, коли другий рік наше суспільство живу в умовах війни.

Зважаючи на «конкуренцію» із багатьма іншими статтями Особливої частини КК України, з метою уникнення плутанини при кваліфікації схожих діянь, чинну ст. 149 нормотворцю необхідно удосконалити. Слушною видається думка науковців, котрі пропонують віднести скоєння всякого діяння (дії/бездіяльності), що передбачене ст. 149 КК України, способом обману до кваліфікуючих ознак, оскільки небезпеку кримінального правопорушення/злочину останнє підвищує.

У питанні кримінальної відповідальності за торгівлю людьми норми КК України потребують удосконалення як у частині визначення кваліфікуючих ознак, так й відносно спеціальних видів звільнення від неї за наявності певних умов.

Проаналізувавши досвід зарубіжного законодавства, вбачаємо за доцільне кримінально/правову протидію такого роду злочинності посилити, через внесення змін до ст. 149 КК України. Так, ч. 2 ст. 149 КК України пропонуємо доповнити наступними кваліфікуючими ознаками:

- з метою вилучення для трансплантації людських органів/тканин;
- з метою вивезення потерпілої особи за межі державного кордону України чи/та незаконне його утримання за кордоном.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 23.02.2023).
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 25-26, ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 23.02.2023).
3. Про протидію торгівлі людьми : Закон України від 20 вересня 2011 року № 3739-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2012, № 19-20, ст. 173. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#top> (дата звернення: 23.02.2023).
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. №№ 40–44, ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 23.02.2023).
5. Великий тлумачний словник української мови / укл. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ. 2007. 1736 с.
6. Краєвська О., Базів Н. Торгівля людьми як глобальна проблема сучасності. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2012. Випуск 31. С. 111–117. URL: https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/VLNU_Mv_2012_31_15.pdf (дата звернення: 23.02.2023).
7. Політова А. С. Кримінально-правова характеристика злочинів проти свободи особи за законодавством України: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2007. 20 с.
8. Нагачевська Ю. С. Кримінально-правова характеристика торгівлі жінками з метою сексуальної експлуатації. *Науковий вісник Львівського*

- державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2014. Випуск 4. С. 241–253. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvlduvs_2014_4_27.pdf (дата звернення: 03.03.2023).
9. Доляновська І. М. Кримінальна відповідальність за експлуатацію дітей (аналіз складу злочину) : дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2008. 228 с.
  10. Швед О. В. Сексуальна експлуатація неповнолітніх як соціальне явище: тенденції і шляхи профілактики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соціологічних наук: спец. 22.00.04 «Спеціальні та галузеві соціології». Харків, 2006. 21 с.
  11. Смирнов Ю. П. Уголовная ответственность за сексуальную эксплуатацию других лиц в форме занятия ими проституцией: диссертация ... кандидата юрид. наук. : 12.00.08. Москва, 2010. 196 с.
  12. Орлеан А. М. Поняття та види експлуатації людини: кримінально-правовий аспект. *10 років чинності Кримінального кодексу України: проблеми застосування, удосконалення та подальшої гармонізації із законодавством європейських країн : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 13–14 жовт. 2011 р. / редкол. : В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Харків : Право, 2011. С. 344–347.*
  13. Небитов А. А. Сексуальна експлуатація у кримінальному законодавстві України: поняття, ознаки та форми. С. 128–129. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/11847/1/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B4%D1%96%D1%97%20%D0%B7%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0>

[%BE%D1%81%D1%82%D1%96.%20%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%B8%20%D0%92%D1%81%D0%B5%D1%83%D0%BA%D1%80.%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA.-](#)

[%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82.%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84.%2013%20%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%8C.%202015%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83%20\(%D0%9E%D0%B4%D0%B5%D1%81%D0%B0,%202015\).pdf#page=128](#) (дата звернення:

03.03.2023).

14. Митрофанова І.І. Торгівля людьми: кримінально-правове визначення поняття. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2012. № 3. С. 118–123. URL: <http://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc3/21.pdf> (дата звернення: 03.03.2023).
15. Негодченко Д. О. Юридичний аналіз структури злочину, передбаченого ст. 149 КК України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 2. С. 306–316. URL: https://www.lvduvs.edu.ua/en/documents_pdf/visnyky/nvsy/02_2011/11ndosku.pdf (дата звернення: 03.03.2023).
16. Никифоряк Л. П., Орлеан А. М. Аналіз судової практики з питань застосування законодавства України щодо протидії торгівлі людьми. Київ: Фенікс, 2018. 88 с. URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/analysis_of_judicial_practice.pdf (дата звернення: 03.03.2023).
17. Україна як країна призначення для торгівлі людьми. *Матеріали для практичного використання працівниками прикордонної служби, правоохоронних органів та суддями* / М. О. Васильєва, В. В. Касько, А. М. Орлеан, О. В. Пустова. Київ : Фенікс, 2012. 120 с. URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/krayina_pryzn4_layout_1.pdf (дата звернення: 03.04.2023).

18. Чігер В. Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 5. С. 266–269. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/5/50.pdf> (дата звернення: 03.04.2023).
19. Глушков В. О. Застосування кримінально-правової норми – торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини (ст. 149 ККУ). *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією*. 2006. № 13 С. 81–90.
20. Особливості кваліфікації та розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми та незаконною міграцією / Укладачі: Т. І. Созанський, кандидат юридичних наук, доцент; І. Б. Газдайка-Василишин, кандидат юридичних наук, доцент; О. В. Захарова, кандидат юридичних наук, доцент; Е. М. Мручківська, тренер, голова громадської організації «Сучасник плюс»; Р. М. Шехавцов, кандидат юридичних наук, доцент. Львів, 2019. 252 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3621/1/%D0%BA%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B3%D1%96%D0%B2%D0%BB%D1%96%20%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D1%8C%D0%BC%D0%B8.pdf> (дата звернення: 07.04.2023).
21. Авдієнко В. В., Лавриненко О. А. Окремі питання відмежування торгівлі людьми від суміжних складів злочинів. *Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної функції: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (ДДУВС, 30.10.2018). С. 12–14. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/2985/1/1.pdf> (дата звернення: 07.04.2023).
22. Іскров К. Об'єктивна сторона складу злочину «торгівля людьми» або інша незаконна угода щодо людини (ст. 149 Кримінального кодексу України). *Підприємництво, господарство і право*. № 3. 2012 (195). С. 116–120.

23. Васильєва М. О., Касько В. В., Орлеан А. М., Пустова О. В. Україна як країна призначення для торгівлі людьми. *Матеріали для практичного використання працівниками прикордонної служби, правоохоронних органів та суддями*. Київ : Фенікс, 2012. 120 с.
24. Уголовный кодекс Республики Беларусь от 09 июля 1999 г. № 275-З. URL: <https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=Hk9900275> (дата звернення: 17.04.2023).
25. Денисовський М.Д., Томчук І.О., Картацев В.С. Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми : порівняльний аналіз законодавства України та зарубіжних країн. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Випуск 3, 2020. С. 176–183. URL: <http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/3/33.pdf> (дата звернення: 17.05.2023).
26. Українців з тимчасово окупованих територій вивозять до Криму, щоб відправити у регіони рф. *Укрінформ*. 17 травня 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/3443150-ukrainsiv-z-timcasovo-okupovanih-teritorij-vivozat-do-krimu-sob-vidpraviti-u-regioni-rf.html> (дата звернення: 17.05.2023).
27. Уголовный кодекс Российской Федерации от 13 июня 1996 г. № 63-ФЗ. URL: <http://docs.cntd.ru/document/9017477> (дата звернення: 17.05.2022).
28. Уголовный кодекс Республики Молдова от 18 апреля 2002 г. № 985-XV. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30394923 (дата звернення: 17.05.2023).
29. Codice Penale. Testo coordinato ed aggiornato del Regio Decreto 19 ottobre 1930, № 1398. URL: <https://www.altalex.com/documents/news/2014/10/28/dei-delitti-contro-la-persona> (дата звернення: 17.05.2023).
30. Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal. URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444> (дата звернення: 17.05.2023).

- 31.Кримінальний Кодекс Федеративної Республіки Німеччини від 15 травня 1871 р. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_232.html (дата звернення: 17.05.2023).